

JOAN F. MIRA

*“Fa pocs anys,
comprava jo el diari,
a Castelló, en un
quiosc on venen
també material per a
una escola veïna,
i una nena demanà:
‘Té el llibre de
lectura de valencià?’;
i el quiosquer
li va donar ‘La plaça
del Diamant’.
Aquesta és la qüestió
i aquest és el remei
de la qüestió.
Supose que
m’explique”*

Llengua i literatura 2

El nostre és un espai estret i fràgil, i la nostra és una llengua convallescent i delicada. Segurament no podem resistir els sotrats i els estiraments que resisteixen sense gaire risc l'espanyol i el francès (l'anglès ho resisteix tot). Nosaltres podem resistir, en la llengua literària, un cert estirament i una certa dispersió en la morfologia i en el vocabulari, però només “fins a un cert punt”: només fins al punt que no es perda la percepció d'estar escrivint i llegint en la mateixa llengua. És a dir, fins al punt que el lector no senta que llegeix en un idioma que “sona” o resulta o és percebut com a distant i estrany. El remei, tal com jo ho veig, no està en la reducció, sinó en l'expansió: no en reduir tota la llengua literària a una sola de les possibilitats normatives o lèxiques (no cal que tots escriguen “serveixi”, “galleda” i “noi” en comptes de “servisca”, “poal” i “xiquet”!); ni a reduir-la tampoc a les variants pròpies del territori de cada autor, per molt que aquest territori siga important i es diga Mallorca o Barcelona: hi ha autors “barcelonins” que gasten un llenguatge que seria l'equivalent, *mutatis mutandis*, del “*madrileno cheli*”, o del “*porteño*” de Buenos Aires que tant odiava Borges, i suposen o imaginem que això és normal i regular, no local i dialectal. Quan parle, doncs, d'expansió enfront de reducció, em referisc a una certa moderació –almenys quan no es tracte de diàlegs “realistes” i de donar “color local”– tant en la uniformitat com en la dispersió. Expansió significa emprar uns estàndards que admeten un grau de variació suficient per no allunyar-se de les grans modalitats territorials, però que no arriben a ser percebuts com a distants i estranys fora del propi territori. Ara bé, un cert grau d'“estranyesa” és inevitable: no és fàcil que “serveixi” i “galleda” siguen percebuts com a pròxims i propis pels qui diuen “servisca” i “poal”; però coses així, i més fortes i extenses, passen amb altres llengües literàries, i els efectes no són vistos com a dispersió i barrera sinó com a extensió, vitalitat i “riquesa”. Mireu l'espanyol, i observeu com amplien i estenen el seu diccionari acadèmic!

I ací arribem a l'altre sentit de l'“expansió” contra la “reducció”: al camp dels hàbits de lectura, i per tant a la circulació dels llibres, i per tant al mercat editorial. És a dir, per acabar, que la unitat de l'espai literari, d'un espai que és molt més que la llengua, depèn entre altres coses (però depèn essencialment) del manteniment d'un sol espai de mercat, on siga tan fàcil i tan normal trobar i llegir una novel·la, un assaig o un estudi, un llibre de poemes o una traducció, publicat a Barcelona o a Vic en variant “catalana”, a València o a Alzira en variant “valenciana”, o a Mallorca o a Manacor en variant “mallorquina”. On llegir la *Divina Comèdia* en “valencià” siga perfectament normal per als lectors de Catalunya, per posar un exemple interessat. Sembla elemental, és elemental, però hi ha alguns signes en direcció contrària: en direcció a desentendre's progressivament de la part del mercat –que és la part de lectors, que és la part de l'espai comú...– que no correspon al propi territori. Això ja ha començat a funcionar així amb vista sobretot al mercat escolar, i és un mal senyal: mal senyal si els nois de Girona no llegeixen llibres que parlen de xiquets, i si els xiquets de Gandia no poden llegir contes on apareguen nois. No és qüestió de normes ni de noms, sinó de llibres. Fa pocs anys, comprava jo el diari, a Castelló, en un quiosc on venen també material per a una escola veïna, i una nena demanà: “Té el llibre de lectura de valencià?”; i el quiosquer li va donar *La plaça del Diamant*. Aquesta és la qüestió i aquest és el remei de la qüestió. Supose que m'explique. I m'agradaria que la nena o xiqueta, l'escola, el quiosquer i el llibre serviren, servissin o servissen d'exemple i de recordatori. De la polèmica, ja en parlaré un altre dia, amb injúries meditades contra els causants i els culpables. O potser no.